

DOI: <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2021-3-91-63>

УДК 342.951:35.071.5](477)

Павлович-Сенета Я.П.¹, Балан Ю.Р.

Львівський державний університет внутрішніх справ

ОРГАНІЗАЦІЙНІ ТА ІНСТИТУЦІЙНІ ЗАСАДИ БЮДЖЕТНО-ФІНАНСОВОЇ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ В УКРАЇНІ

Анотація. Статтю присвячено аналізу теоретико-правових підходів щодо проведення в Україні муніципальної реформи, що пов'язана з реформуванням територіального устрою та формуванням фінансової автономії новостворених об'єднаних територіальних громад. Досліджуються уже реалізовані заходи щодо організації фінансової самостійності місцевих бюджетів та розглядаються перспективи подальшого впровадження заходів зазначених реформ. На підставі проведеного наукового аналізу організаційних та інституційних засад бюджетно-фінансової децентралізації в Україні авторами висловлюються власні пропозиції спрямовані на подальше зміцнення матеріальної та фінансової бази розвитку об'єднаних територіальних громад. Зазначено, що головною метою реформи місцевого самоврядування та територіального устрою, що тривають сьогодні в Україні, є створення умов для надання якісних публічних послуг на найближчому до громадянина рівні. Проміжними цілями реформи є оптимізація структури адміністративно-територіального устрою для створення ефективної системи публічної адміністрації через широку децентралізацію виконавчої влади та перетворення місцевого самоврядування у фінансово спроможний, ефективний та відповідальний інститут публічної влади. Муніципальна реформа включає оптимізацію фінансово-економічної бази органів місцевого самоврядування, оптимізацію міжбюджетних відносин, формування дієвих місцевих бюджетів, які здатні забезпечити виконання функцій місцевого самоврядування. Під поняттям бюджетної децентралізації пропонується розуміти процес передачі повноважень (функцій, компетенції, відповідальності) від центральних органів влади до місцевих, тобто перерозподіл функцій і повноважень єдиної державної влади між відповідними органами державної влади з одного боку, і органами місцевого самоврядування з іншого. Зазначено, що важливими джерелами забезпечення матеріально-фінансової самостійності органів місцевого самоврядування і економічного зростання адміністративно-територіальних одиниць є комунальна власність, природні ресурси, земля.

Ключові слова: адміністративно-територіальний устрій, бюджет, децентралізація, місцеве самоврядування, об'єднана територіальна громада, податок, реформа, фінанси.

Pavlovich-Seneta Yaryna, Balan Julia

Lviv State University of Internal Affairs

ORGANIZATIONAL AND INSTITUTIONAL FUNDAMENTALS OF BUDGET AND FINANCIAL DECENTRALIZATION IN UKRAINE

Summary. The article is devoted to the analysis of theoretical and legal approaches to the implementation of municipal reform in Ukraine, which is associated with the reform of the territorial structure and the formation of financial autonomy of the newly created united territorial communities. The already implemented measures for the organization of financial independence of local budgets are studied and the prospects for further implementation of these reforms are considered. Based on the conducted scientific analysis of organizational and institutional principles of budgetary and financial decentralization in Ukraine, the authors make their own proposals aimed at further strengthening the material and financial base of the development of united territorial communities. It is noted that the main goal of the reform of local self-government and territorial organization, which continues today in Ukraine, is to create conditions for the provision of quality public services at the level closest to the citizen. The intermediate goals of the reform are to optimize the structure of the administrative-territorial system to create an effective system of public administration through broad decentralization of executive power and transformation of local self-government into a financially viable, efficient and responsible institution of public power. Municipal reform includes optimization of the financial and economic base of local governments, optimization of intergovernmental relations, the formation of effective local budgets that can ensure the performance of local government functions. Under the concept of budget decentralization is understood the process of transfer of powers, the redistribution of functions and powers of a single state power between the relevant state authorities on the one hand, and local governments on the other. It is noted that important sources of material and financial independence of local governments and economic growth of administrative-territorial units are communal property, natural resources, land. However, the legal regime of communal property, especially the common property of territorial communities, has not been determined, the delimitation of forms of ownership has not been carried out in full, etc.

Keywords: administrative-territorial system, budget, decentralization, Local Government, united territorial community, tax, reform, finances.

Постановка проблеми. Важливим питанням сьогодення є муніципальна реформа, що повинна розширити спектр повноважень місцевого самоврядування для забезпечення ним соціально-економічного розвитку відповідних

об'єднаних територіальних громад. Тому питання про створення асоціацій органів місцевого самоврядування, які будуть працювати над вирішенням проблем фінансової самостійності місцевих бюджетів, пошуком інвестицій для розвитку

¹ ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-3491-8878>

відповідної території, удосконаленням системи горизонтального вирівнювання податкоспроможності, упорядкуванням розподілу додаткових дотацій, акцизного податку та інших надходжень до місцевих бюджетів на сьогодні є надзвичайно актуальними. Адже основними завданнями, в процесі подальшої реалізації децентралізації влади та забезпечення ефективності механізму бюджетного регулювання соціально-економічного розвитку, є розширення прав місцевих органів, зміцнення їх бюджету та визначення відповідальності за його розподіл і використання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Відповідною теоретичною основою для аналітичного осмислення окресленої теми стали наукові праці з теорії управління та адміністративного права, таких вітчизняних вчених як: В.Б. Авер'янова, Ю.П. Битяка, В.І. Борденюка, І.П. Голосніченка, А.П. Заєць, Р.А. Калюжного, В.І. Кампо, І. Коліушка, В.В. Корженка, М.І. Корнієнка, О.Д. Лазор, О.Я. Лазор, Н.Р. Нижник, В.Ф. Погорілка, М.О. Пухтинського, В.Я. Тація, С.О. Телешун, П.М. Ткачука, Ю.М. Тодики, В.М. Шаповала та інших.

Невирішені раніше проблеми. Разом з тим, варто зазначити, що процес децентралізації в Україні триває, а реформа місцевого самоврядування розрахована на декілька років. Тому наукові дослідження, що спрямовані на пошук оптимальних шляхів для формування фінансової спроможності місцевих бюджетів є актуальними у сучасних політико-правових умовах.

Мета статті – аналіз наукових підходів та обґрунтування сучасних концепцій щодо формування фінансово-бюджетної автономії новостворених територіальних громад.

Виклад основного матеріалу. Одним із основних завдань на шляху євроінтеграції є реформування органів місцевого самоврядування, шляхом проведення децентралізації, тобто передачі від органів виконавчої влади органам місцевого самоврядування значної частини повноважень, ресурсів та відповідальності. Цікавим фактом є те, що засади проведення адміністративної реформи закладені ще в 1998 році. У ній було передбачено реформування адміністративно-територіального устрою шляхом добровільного об'єднання адміністративно-територіальних одиниць для забезпечення формування реального суб'єкта місцевого самоврядування – такої територіальної громади, яка мала б необхідні фінансові та матеріальні можливості для надання населенню повноцінних державних та громадських послуг [1].

Упродовж майже двадцяти років, державою неодноразово вживалися заходи щодо реалізації цілей адміністративної реформи 1998 року. Проте, остаточного здійснення реформи територіального устрою так і не відбулося. Продовженням цих процесів у сучасний період розвитку нашої країни, стало затвердження у квітні 2014 року Кабінетом Міністрів України основного концептуального документу – «Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади» [2]. Після цього було затверджено «План заходів щодо реалізації Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади» [3], які дали реальний старт реформі.

Окрім зазначеної Концепції, в Україні правовою основою для процесу децентралізації місцевої влади стали Закони України «Про співробітництво територіальних громад» [4], «Про добровільне об'єднання територіальних громад» (05.02.2015 р.) [5], «Про внесення змін до Бюджетного кодексу України» [6], «Про внесення змін до Податкового кодексу України» [7], та інші.

Для реалізації положень Концепції та завдань Плану заходів, необхідно було в першу чергу внести відповідні зміни до Конституції України [8], та сформуувати пакет нового законодавства. На жаль, політичні обставини не дозволили Верховній Раді України прийняти подані Президентом України зміни до Конституції щодо децентралізації. Тому Уряд з 2014 року розпочав реформу в межах чинної Конституції.

Спеціальними принципами децентралізації влади в Україні було визначено наступні:

- забезпечення гарантованого Конституцією України рівня життя в усіх регіонах держави;
- ефективна та прозора діяльність органів державної влади, місцевого та регіонального самоврядування, що виключає дублювання функцій, здійснення неефективних дій, роздуття бюрократичного апарату;
- відповідальність органів місцевого та регіонального самоврядування за виконання власної компетенції з надання суспільних благ повинна бути повною та винятковою;
- максимальна передача прав, функцій та відповідальності щодо фінансової діяльності місцевому та регіональному самоврядуванню за умов збереження єдності держави;
- максимальне залучення населення до участі в рішенні місцевих та регіональних справ;
- пріоритет розвитку суспільного саморегулюючого фінансового механізму над бюрократичним державним фінансовим механізмом;
- досягнення відповідності в обсягах переданих повноважень щодо здійснення видатків та мобілізації необхідних фінансових ресурсів для їхнього фінансування на той рівень влади, який охоплює площу доступності суспільного блага для споживачів;
- виробництво суспільного блага повинно бути передане на найнижчий, з можливих, рівень влади [9, с. 117].

12 червня 2020 року Уряд затвердив новий адміністративно-територіальний устрій базового рівня. Відповідно до розпоряджень Кабінету Міністрів, після місцевих виборів в Україні створено 1469 територіальних громад, які покривають усю територію країни.

Разом з тим, у нашій державі ще тривають процеси формування самодостатності та самостійності ОТГ. Ключовим питанням тут є створення передумов для економічної та соціальної спроможності населених пунктів щодо забезпечення рівного доступу людей до якісної освіти, надання ефективних медичних послуг, фінансування яких відбувається, як з місцевих бюджетів об'єднаної територіальної громади (ОТГ) так і за рахунок державних субвенцій.

В Україні вектор на проведення децентралізаційних процесів закріплений у Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади від 1 квітня 2014 року [2].

Так як, головним інструментом проведення соціально-економічної політики є бюджет, то саме бюджетна політика повинна сприяти сталому і ефективному економічному розвитку. Тому на сучасному етапі управління основою є бюджетна децентралізація. Бюджетна децентралізація являє собою процес передання повноважень (функцій, компетенцій і відповідальності) від центральних органів влади до місцевих. Питання бюджетної децентралізації найскладніше у сфері управління фінансами. Незважаючи на те, що для вирішення тих чи інших питань існує нагальна потреба передати повноваження на нижчий рівень влади, органи нижчого рівня, як правило, не мають достатніх коштів для реалізації своїх нових бюджетних повноважень [13].

Своєрідним стартом до бюджетної децентралізації стало внесення змін до Бюджетного та Податкового кодексів України, згідно яких [6; 7]:

– розширено самостійність місцевих бюджетів через можливість їх прийняття незалежно від прийняття державного бюджету;

– за місцевими бюджетами закріплено близько 50 джерел доходів з метою підвищення платоспроможності громад;

– замінено систему балансування системою бюджетного вирівнювання;

– закріплено за галузевими міністерствами розподіл коштів освітньої та медичної субвенції для передачі трансфертів ОМС;

– здійснено перерозподіл видаткових повноважень органами державної влади та місцевого самоврядування за принципом субсидіарності;

– запроваджено стимулювання територіальних громад до об'єднання та переходу на прямі міжбюджетні відносини з державним бюджетом.

Таблиця 1
Податкова база бюджетів ОТГ до децентралізації та після реформи

Фінансові ресурси	Стан до реформи	Стан після реформи
ПДФО	25%	60%
Податок на прибуток приватних підприємств	0%	10%
Акцизний податок	0%	100%
Освітня субвенція	0%	За формулою
Медична субвенція	0%	За формулою
Податок на нерухоме майно	1%	0-3%

Виходячи з цього, уряд має на меті створити систему, за якої наявний фінансовий ресурс має ефективно працювати на українських громадян. Тому у рамках бюджетної децентралізації мають збільшуватись не тільки доходи, а й зобов'язання, за якими місцеві громади мають діяти в інтересах місцевих мешканців. Згідно реформи бюджети об'єднаних територіальних громад (ОТГ) наділяються додатковими повноваженнями та відповідними фінансовими ресурсами, як міста обласного значення, в яких залишається: 60% податку на доходи фізичних осіб (ПДФО), 100% податку на майно (нерухомість, земля, транспорт), 100% єдиного податку, 100% акцизного податку з роздрібною торгівлі (тютюн, алкоголь, нафтопродукти), 100% по-

датку на прибуток установ комунальної власності ОТГ, 100% платежів за надання адміністративних послуг, 25% екологічного податку, інші збори та платежі, міжбюджетні трансферти та надходження в рамках програм і допомог [11, с. 22]. Із бюджетів ОТГ, крім видатків на здійснення самоврядних повноважень, фінансуються видатки, які делегуються державою їм на виконання, а саме: на утримання закладів бюджетної сфери – освіти, культури, охорони здоров'я, спорту, соціального захисту та соціального забезпечення. Видатки бюджетів громад, що не об'єдналися, обмежуються лише фінансуванням видатків на здійснення самоврядних повноважень, оскільки вони позбавляються права здійснювати повноваження, які можуть бути передані державою на виконання органам місцевого самоврядування [11, с. 23]. Крім того, бюджети ОТГ беруть участь у горизонтальному вирівнюванні. Вирівнювання здійснюється за одним податком – ПДФО. Для підвищення їх фінансової спроможності бюджетам ОТГ, які мають рівень надходжень нижче 0,9 середнього показника по Україні, надається базова дотація. Із бюджетів ОТГ, які мають рівень надходжень вище 1,1 середнього показника по Україні, передається реверсна дотація. Бюджети громад, що не об'єдналися, не беруть участь у горизонтальному вирівнюванні податкоспроможності, базова дотація їм не надається [11, с. 25].

Бюджетам ОТГ передбачаються такі міжбюджетні трансферти: базова дотація, освітня субвенція, медична субвенція, інші субвенції та дотації. Бюджети громад, що не об'єдналися, не отримуватимуть міжбюджетних трансфертів із державного бюджету. Для реалізації своїх владних повноважень, ради ОТГ мають право здійснювати місцеві внутрішні запозичення та місцеві зовнішні запозичення (в тому числі шляхом отримання кредитів (позик) від міжнародних фінансових організацій) [12]. Місцеві ради сіл, селищ, що не об'єдналися, не можуть здійснювати будь-які запозичення. Водночас місцеві ради міст районного значення можуть здійснювати місцеві внутрішні запозичення та зовнішні виключно шляхом отримання кредитів (позик) від міжнародних фінансових організацій. Таким чином у новостворених ОТГ передбачена зміна підходів до фінансування, що, в першу чергу, дозволить місцевим громадам більш ефективно використовувати кошти. Отож, на сьогоднішній день бюджетна децентралізація є найбільш ефективним та дієвим способом забезпечення фінансової автономії та стійкості місцевих органів влади через передачу їм потужних джерел бюджетних надходжень, раніше закріплених за центральним урядом, та розширенням фінансової бази адміністративно-територіальних формувань. Тобто запровадження нової моделі фінансового забезпечення місцевих бюджетів полягає у розширенні прав місцевих органів влади, джерел їх формування, наданні їм повної бюджетної самостійності та створення реального підґрунтя для виконання своїх повноважень [12].

Необхідною передумовою успішної реалізації будь-якої системної реформи є її інституційно-правове забезпечення, що включає законодавчо-нормативне врегулювання відносин у сфері реалізації реформи та забезпечення належної

інституційної підтримки. Відтак актуальним завданням є аналіз інституційного забезпечення процесу реалізації реформи територіальної організації влади на засадах децентралізації, виявлення проблемних питань та визначення напрямів його подальшого удосконалення [13, с. 24].

Висновки. З метою подальшого зміцнення матеріальної та фінансової бази розвитку ОТГ потрібно:

– удосконалити процедури прийняття рішень щодо фінансування проектів місцевого розвитку за рахунок коштів Державного фонду регіонального розвитку, посилити контроль за здійсненням конкурсного відбору проектів, забезпечити стабільність їх фінансування протягом строку реалізації;

– врегулювати питання передачі у комунальну власність земель державної власності, розташованих за межами населених пунктів, шляхом прийняття закону щодо розширення повноважень органів місцевого самоврядування з розпорядження земельними ділянками і здійснення контролю за використанням та охороною земель;

– удосконалити функціонування єдиної автоматизованої системи Державного земельного кадастру України – Кадастрової карти. Провести інвентаризацію земельних ділянок територіальних громад відповідно до даних земельного кадастру;

– забезпечити методичний супровід роботи з удосконалення чинної нормативно-розпорядчої бази місцевого рівня, що регламентує земельні відносини, зокрема у частині вартості земельних ділянок, диференціації цін та орендних плате-

жів, узгодження порядку продажу та оренди за принципами ринкових відносин;

– провести інвентаризацію та створити відкриті реєстри об'єктів комунальної власності територіальних громад, посилити персональну відповідальність посадових осіб місцевих органів влади за забезпечення ефективного використання комунального майна, посилити контроль за передачею у користування та відчуженням комунального майна [13, с. 25].

Разом з тим, сьогодні потребують чіткого законодавчого врегулювання питань щодо: адміністративно-територіального устрою (зокрема порядку утворення та ліквідації адміністративно-територіальних одиниць, встановлення і зміни їх меж тощо); служби в органах місцевого самоврядування (йдеться про надання ОМС більшої автономії у визначенні умов оплати праці для залучення до ОМС професійних кадрів); містобудівної діяльності (в частині просторового планування в ОТГ, зокрема щодо можливості ОТГ розпоряджатися землями, які перебувають на її території, за межами населених пунктів); добровільного об'єднання територіальних громад (зокрема, вдосконалення процедури затвердження перспективних планів формування територіальних громад) [14].

Отже, реформа бюджетної децентралізації дає можливість прийняття більш якісних та справедливих рішень щодо управління територіальними фінансами, а адміністративно-територіальний устрій країни повинен бути побудований таким чином, щоб одночасно максимально враховувати інтереси жителів та забезпечити економію бюджетних коштів.

Список літератури:

1. Про заходи впровадження Концепції адміністративної реформи в Україні : Указ Президента України від 22.07.1998 р. № 810/98. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/810/98#Text>
2. Про схвалення Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 01.04.2014 р. № 333-р. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/333-2014-p>
3. Про затвердження плану заходів з реалізації нового етапу реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні на 2019–2021 роки : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 23 січня 2019 р. № 77-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/77-2019-%D1%80#Text>
4. Про співробітництво територіальних громад : Закон України від 17.06.2014. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1508-18>
5. Про добровільне об'єднання територіальних громад : Закон України від 05.02.2015. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/157-19>
6. Про внесення змін до Бюджетного кодексу України та деяких законодавчих актів України щодо податкової реформи : Закон України від 28.12.2014. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/914-19>
7. Про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких законодавчих актів України щодо податкової реформи : Закон України від 28.12.2014. № 71-8. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/71-19#Text>
8. Конституція України : прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28.06.1996. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>
9. Соколова О.М. Теоретичні засади фінансової децентралізації в умовах реформування системи державного управління. *Вісник НАДУ при Президентові України. Серія : Державне управління*. 2016. № 4. С. 117–124.
10. Василенко Д. Бюджетна децентралізація як спосіб реалізації бюджетної політики. *Науковий блог національного університету «Острозька академія»*. 2015. URL: <https://naub.ua.edu.ua/2015>
11. Возняк Г. Особливості міжбюджетних відносин в контексті досягнення фінансової спроможності територіальних громад. *Світ фінансів. Державні і місцеві фінанси*. 2017. № 2. С. 17–28.
12. Фінансова децентралізація в Україні. Перший етап успіхів. Міністерство регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України. URL: [http://old.decentralization.gov.ua/pics/attachments/Buklet_finanova_decentr_\(21.03.17\).pdf](http://old.decentralization.gov.ua/pics/attachments/Buklet_finanova_decentr_(21.03.17).pdf)
13. Ганзицька Т.С., Козін В.В. Місцеві бюджети в контексті фінансової децентралізації. *Науковий вісник Херсонського національного університету. Юридичні науки*. Херсон, 2017. № 1. С. 22–26.
14. Окремі особливості початку діяльності об'єднаних громад, перші вибори у яких відбулися у грудні 2019 року. Децентралізація дає можливості : вебсайт. URL: <https://decentralization.gov.ua/news/12076> (дата звернення: 25.12.2020).

References:

15. Pro zakhody vprovadzheniya Kontseptsiyi administratyvnoyi reformy v Ukraini: Ukaz Prezydenta Ukrainy vid 22.07.1998 r. № 810/98. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/810/98#Text>
16. Pro skhvalennya Kontseptsiyi reformuvannya mistsevoho samovryaduvannya ta terytorial'noyi orhanizatsiyi vlady v Ukraini: Rozporyadzhennya Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 01.04.2014 r. № 333-r. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/333-2014-r>
17. Pro zatverdzhennya planu zakhodiv z realizatsiyi novoho etapu reformuvannya mistsevoho samovryaduvannya ta terytorial'noyi orhanizatsiyi vlady v Ukraini na 2019–2021 roky: Rozporyadzhennya Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 23 sichnya 2019 r. № 77-r. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/77-2019-%D1%80#Text>
18. Pro spivrobitnytstvo terytorial'nykh hromad: Zakon Ukrainy vid 17.06.2014. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1508-18>
19. Pro dobrovil'ne ob'yednannya terytorial'nykh hromad: Zakon Ukrainy vid 05.02.2015. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/157-19>
20. Pro vnesennya zmin do Byudzhetnoho kodeksu Ukrainy ta deyakykh zakonodavchykh aktiv Ukrainy shchodo podatkovoyi reformy: Zakon Ukrainy vid 28.12.2014. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/914-19>
21. Pro vnesennya zmin do Podatkovoho kodeksu Ukrainy ta deyakykh zakonodavchykh aktiv Ukrainy shchodo podatkovoyi reformy: Zakon Ukrainy vid 28.12.2014. № 71-8. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/71-19#Text>
22. Konstytutsiya Ukrainy: pryynyata na p'yatyi sesiyi Verkhovnoyi Rady Ukrainy 28.06.1996. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/254k/96-vr>
23. Sokolova O.M. (2016) Teoretychni zasady finansovoyi detsentralizatsiyi v umovakh reformuvannya systemy derzhavnoho upravlinnya [Theoretical principles of financial decentralization in the context of public administration reform]. *Visnyk NADU pry Prezydentovi Ukrainy. Seriya: Derzhavne upravlinnya*, vol. 4, pp. 117–124.
24. Vasylenko D. (2015) Byudzhetna detsentralizatsiya yak sposib realizatsiyi byudzhetnoyi polityky [Budget decentralization as a way to implement budget policy]. *Naukovyy bloh natsional'noho universytetu «Ostroz'ka akademiya»*. URL: <https://naub.ua.edu.ua/2015>
25. Vozyak H. (2017) Osoblyvosti mizhbyudzhetnykh vidnosyn v konteksti dosyahnennya finansovoyi spromozhnosti terytorial'nykh hromad [Features of intergovernmental relations in the context of achieving the financial capacity of territorial communities]. *Svit finansiv. Derzhavni i mistsevi finansy*, vol. 2, pp. 17–28.
26. Finansova detsentralizatsiya v Ukraini. Pershyy etap uspikhiv [Financial decentralization in Ukraine. The first stage of success]. Ministerstvo rehional'noho rozvytku, budivnytstva ta zhytlovo-komunal'noho hospodarstva Ukrainy. URL: [http://old.decentralization.gov.ua/pics/attachments/Buklet_f finansova_decenrt_\(21.03.17\).pdf](http://old.decentralization.gov.ua/pics/attachments/Buklet_f finansova_decenrt_(21.03.17).pdf)
27. Hanzys'tka T.S., Kozin V.V. (2017) Mistsevi byudzhety v konteksti finansovoyi detsentralizatsiyi [Local budgets in the context of financial decentralization]. *Naukovyy visnyk Khersons'koho natsional'noho universytetu. Yurydychni nauky*. Kherson, vol. 1, pp. 22–26.
28. Okremi osoblyvosti pochatku diyal'nosti ob'yednanykh hromad, pershi vybory u yakykh vidbulysya u hrudni 2019 roku [Some features of the beginning of the activities of united communities, the first elections of which took place in December 2019]. Detsentralizatsiya daye mozhlyvosti: veb sayt. URL: <https://decentralization.gov.ua/news/12076> (accessed 25 December 2020).